

Valik ülesandeid aines “Sissejuhatus andmeturbesse”

16.aprill, 2004

1 Ülesanded

Ülesanne 1. Kujutlege järgmist telemängu, milles on võimalik võita auhind, juhul kui osaleja õigesti ära arvab, millises kolmest (esialgu suletud) kastist auhind asub. Auhind on igas kastis tõenäosusega $\frac{1}{3}$. Mängu käik on järgmine:

- Mängija valib ühe kolmest suletud kastist, mis jääb suletuks.
- Mängujuht avab ühe mittevalitud kastidest, kus auhinda ei ole (vähe-malt üks mittevalitud kastidest peab olema tühi, sest auhind on vaid ühes kolmest kastist).
- Mängujuht annab mängijale võimaluse oma valikut muuta, st otsusta-da teise suletud kasti kasuks.

Koduseid ettevalmistusi tehes vaatlete kolme strateegiat antud mängu män-gimiseks: a) alati jääda esialgse valiku juurde, b) alati muuta oma valikut, c) visata münti. Arvutage auhinna saamise tõenäosus kõigi kolme strateegia (a,b,c) korral.

Ülesanne 2. Olgu meil järgmine krüptosüsteem, milles avatekst X oman-dab väärtusi hulgast $\{x_1, x_2, x_3\}$, võti K väärtusi hulgast $\{k_1, k_2, k_3\}$ ja krüp-togramm Y väärtusi hulgast $\{y_1, y_2, y_3, y_4\}$. Krüpteerimisreeglid on esitatud järgmise tabelina:

E	k_1	k_2	k_3
x_1	y_1	y_2	y_3
x_2	y_2	y_4	y_1
x_3	y_3	y_1	y_4

Eeldame, et võti K ja avatekst X on sõltumatud, kusjuures tõenäosused on järgmised: $p(x_1) = 0.4$, $p(x_2) = p(x_3) = 0.3$, $p(k_1) = p(k_2) = 0.3$ ja $p(k_3) = 0.4$. Leia $p(x | y_4)$ iga $x \in \{x_1, x_2, x_3\}$ korral.

Ülesanne 3. Leia eelmises ülesandes toodud suuruste kontekstis entroopia $H[X]$ ja tingimuslik entroopia $H[X | Y]$.

Ülesanne 4. Leia Huffmani puu ja vastavad koodid järgmisele juhuslikule suurusele X väärtuste hulgaga $\{x_1, \dots, x_7\}$ ja tõenäosustega

$$p_1 = 0.12, p_2 = 0.08, p_3 = 0.11, p_4 = 0.17, p_5 = 0.22, p_6 = 0.1, p_7 = 0.2.$$

Leia keskmine koodi pikkus ℓ ja Shannoni entroopia $H[X]$.

Ülesanne 5* (iseseisvaks uurimiseks). Millistel tingimustel langeb Huffmani koodi keskmine pikkus täpselt kokku Shannoni entroopiaga?

2 Lahendused

Ülesanne 1. Olgu E sündmus, et esimesena valitud kastis on auhind ja W olgu sündmus, et mängija võidab auhinna. Selge, et sündmuse E tõenäosus on $P[E] = \frac{1}{3}$.

Strateegia a) korral valikut ei muudeta, mistõttu $P[W] = P[E] = \frac{1}{3}$.

Strateegia b) korral muudetakse valikut alati. Seega, kui esimesena valitud kastis oli auhind, otsustatakse lõpuks tühja kasti kasuks. Kui aga esimesena valitud kastis auhinda ei olnud, on lõpuks valitud kast alati auhinnaga. Seega, $P[W] = 1 - P[E] = \frac{2}{3}$.

Strateegia c) korral lisandub arutlustesse teine (sõltumatu) juhuslik sündmus – mündivise. Tähistame M sündmust, et mündivise soovitas valikut muuta. Eeldatavasti $P[M] = \frac{1}{2}$. Võita saab kahel (teineteist välistaval) juhul:

- Esimesel korral valiti auhinnaga kast ja mündivise soovitas valikut mitte muuta.

- Esimesel korral valiti tühi kast ja mündivise soovitas valikut muuta.

Seega, $P[W] = P[E] \cdot (1 - P[M]) + (1 - P[E]) \cdot P[M] = \frac{1}{3} \cdot \frac{1}{2} + \frac{2}{3} \cdot \frac{1}{2} = \frac{1}{2}$.

Ülesanne 2. Kasutame valemit

$$\begin{aligned} p(x | y_4) &= \frac{p(x)}{p(y_4)} p(y_4 | x) \\ &= \frac{p(x) \cdot \sum_{k \in \{k_1, k_2, k_3\}} p(k) \cdot \mathbf{P}[E_k(x) = y_4]}{\sum_{x \in \{x_1, x_2, x_3\}} \sum_{k \in \{k_1, k_2, k_3\}} p(x) \cdot p(k) \cdot \mathbf{P}[E_k(x) = y_4]}. \end{aligned}$$

Arvutades saame, et $p(y_4) = p(x_2) \cdot p(k_2) + p(x_3) \cdot p(k_3) = 0.3^2 + 0.3 \cdot 0.4 = 0.21$ ja seega

$$p(x_1 | y_4) = 0, \quad p(x_2 | y_4) = \frac{0.3^2}{0.21} \approx 0.4286, \quad p(x_3 | y_4) = \frac{0.3 \cdot 0.4}{0.21} \approx 0.5714.$$

Ülesanne 3. Kõigepealt arvutame entroopia

$$H[X] = \sum_x p(x) \cdot \log_2 p(x) = -0.4 \cdot \log_2 0.4 - 0.3 \cdot \log_2 0.3 - 0.3 \cdot \log_2 0.3 \approx 1.57$$

Tingimusliku entroopia arvutamiseks kasutame definitsiooni:

$$H[X | Y] = \sum_y p(y) \cdot H[X | y] = - \sum_y p(y) \cdot \sum_x p(x | y) \cdot \log_2 p(x | y).$$

Selleks tuleb arvutada tõenäosused $p(y)$ ja $p(x | y)$. Saame,

$$\begin{aligned} p(y_1) &= \sum_{x,k} p(x, k) \cdot \mathbf{P}[E_k(x) = y_1] = \sum_{x,k} p(x) \cdot p(k) \cdot \mathbf{P}[E_k(x) = y_1] \\ &= p(x_1) \cdot p(k_1) + p(x_2) \cdot p(k_3) + p(x_3) \cdot p(k_2) \\ &= 0.3 \cdot 0.4 + 0.3 \cdot 0.4 + 0.3 \cdot 0.3 = 0.33 \\ p(y_2) &= 0.4 \cdot 0.3 + 0.3 \cdot 0.3 = 0.21 \\ p(y_3) &= 0.4 \cdot 0.4 + 0.3 \cdot 0.3 = 0.25 \\ p(y_4) &= 0.21. \end{aligned}$$

Tingimuslike tõenäosuste arvutamisel saame:

$p(x y)$	y_1	y_2	y_3	y_4
x_1	$\frac{0.3 \cdot 0.4}{0.33} \approx 0.3636$	$\frac{0.3 \cdot 0.4}{0.21} \approx 0.5714$	$\frac{0.4 \cdot 0.4}{0.25} = 0.64$	0
x_2	$\frac{0.3 \cdot 0.4}{0.33} \approx 0.3636$	$\frac{0.3 \cdot 0.3}{0.21} \approx 0.4286$	0	$\frac{0.3 \cdot 0.3}{0.21} \approx 0.4286$
x_3	$\frac{0.3 \cdot 0.3}{0.33} \approx 0.2727$	0	$\frac{0.3 \cdot 0.3}{0.25} \approx 0.36$	$\frac{0.3 \cdot 0.4}{0.21} \approx 0.5714$

Arvutame tingimuslikud entroopiad:

$$\begin{aligned} H[X | y_1] &\approx -2 \cdot 0.3636 \cdot \log_2 0.3636 - 0.2727 \cdot \log_2 0.2727 \\ &\approx 1.0614 + 0.5112 \approx 1.573 \end{aligned}$$

$$H[X | y_2] \approx 0.5137$$

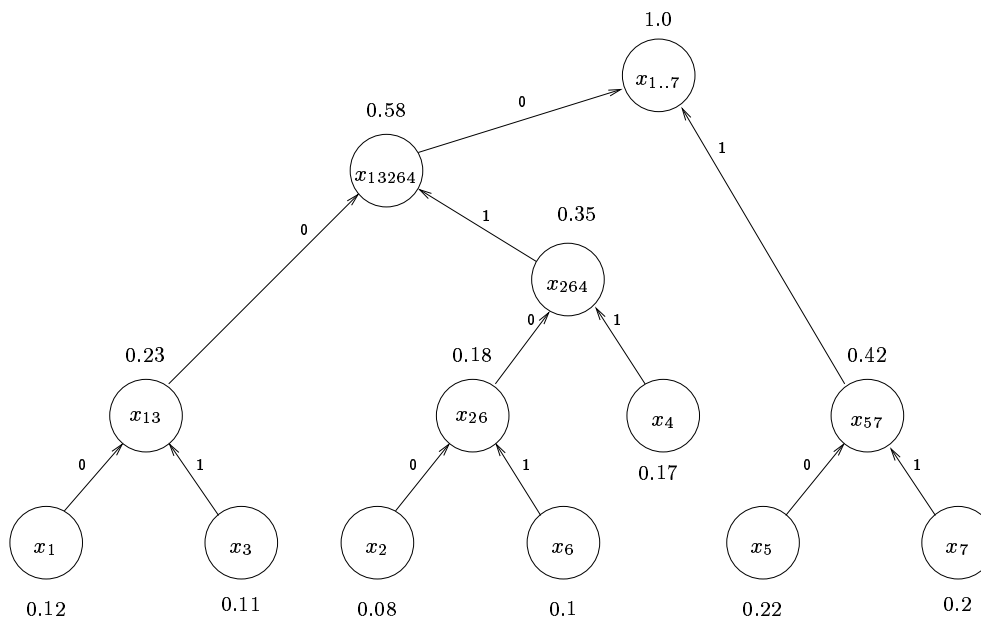
$$H[X | y_3] \approx 0.9427$$

$$H[X | y_4] \approx 0.5137.$$

Lõpuks arvutame tingimusliku entroopia kui keskväärtuse:

$$H[X | Y] \approx 0.33 \cdot 1.573 + 0.21 \cdot 0.5137 + 0.25 \cdot 0.9427 + 0.21 \cdot 0.5137 \approx 0.97.$$

Ülesanne 4. Huffmani puu tuleb järgmine:

Elementide $x_1, \dots, x_7$ koodid on seega (vastavalt) 000, 0100, 001, 011,10, 0101, ja 11. Koodi keskmine pikkus tuleb

$$\ell = 0.12 \cdot 3 + 0.08 \cdot 4 + 0.11 \cdot 3 + 0.17 \cdot 3 + 0.22 \cdot 2 + 0.1 \cdot 4 + 0.2 \cdot 2 = 2.76$$

ja Shannoni entroopia:

$$\begin{aligned} H[X] &= -0.12 \cdot \log_2 0.12 - 0.08 \cdot \log_2 0.08 - 0.11 \cdot \log_2 0.11 - \\ &\quad -0.17 \cdot \log_2 0.17 - 0.22 \cdot \log_2 0.22 - 0.1 \cdot \log_2 0.1 - 0.2 \cdot \log_2 0.2 \\ &\approx 0.3671 + 0.2915 + 0.3503 + 0.4346 + 0.4806 + 0.3322 + 0.4644 \\ &\approx 2.72. \end{aligned}$$